

Albansk Hjelpeark – Nivå I, II og III

Grammatikk, ordforråd og kulturkunnskap — LK20

Det albanske alfabetet

Albansk har 36 bokstaver. Spesielle bokstaver:

Særalbanske bokstaver

- **ë** – svak schwa-lyd (som “e” i norsk “kaste”)
- **ç** – som “tsj” (som i “matche”)
- **dh** – stemt th som i engelsk “the”
- **gj** – palatalisert g (myk g-lyd)
- **ll** – myk l (bakre l)
- **nj** – som spansk ñ (som i “gn” i “champagne”)
- **q** – palatalisert k (myk k-lyd)
- **rr** – rullet r (sterk r)
- **sh** – som “sj” (som i “sjel”)
- **th** – ustemt th som i engelsk “thing”
- **x** – som “ds” (stemt s)
- **xh** – som “dj” (som i engelsk “job”)
- **y** – som tysk ü (rundet i-lyd)
- **zh** – som “sj” stemt (som i fransk “jour”)

Uttaleeksempler

- *shëpi* (hus) – sh som i “sj”
- *qën* (hund) – q er myk k
- *ëshët* (er) – ë er svak lyd
- *xhaxha* (onkel) – xh som “dj”

Substantiv

Kjønn

Albansk har to grammatiske kjønn:

- **Hankjønn (m)** – ofte *-konsonant* eller *-ë*
- **Hunkjønn (f)** – ofte *-a*, *-e*, *-i*

Tall (entall og flertall)

- *libri-i* (boken) → *libra-t* (bøkene)
- *vajz-a* (jenta) → *vajza-t* (jentene)
- *djal-i* (gutten) → *djem-të* (guttene)

Bestemthet (suffiks)

I albansk legges bestemthet til som **suffiks**:

Hankjønn:

- Ubestemt: *(një) libr* – en bok
- Bestemt: *libri-i* – boken

Hunkjønn:

- Ubestemt: *(një) vajzë* – en jente
- Bestemt: *vajz-a* – jenta

Eksempler på bøyning

	Ubest.	Best.
m. ent.	(një) libr	libri
m. fl.	(dísá) libra	librat
f. ent.	(një) shtëpi	shtëpia
f. fl.	(dísá) shtëpi	shtëpitë

Kasussystemet

Albansk har **5 kasus**:

De fem kasus

- **Nominativ** – subjekt (kush? – hvem?)
- **Akkusativ** – direkte objekt (kë? – hva?)
- **Genitiv** – eierskap (i/e kujt? – hvis?)
- **Dativ** – indirekte objekt (kujt? – til hvem?)
- **Ablativ** – opprinnelse, middel (prej kujt? – fra hvem?)

Hankjønn bestemt (libri)

	Entall	Flertall
Nom.	libri	librat
Akk.	librin	librat
Gen.	i/e librit	i/e librave
Dat.	librit	librave
Abl.	(prej) librit	(prej) librave

Hunkjønn bestemt (vajza)

	Entall	Flertall
Nom.	vajza	vajzat
Akk.	vajzën	vajzat
Gen.	i/e vajzës	i/e vajzave
Dat.	vajzës	vajzave
Abl.	(prej) vajzës	(prej) vajzave

Adjektiver

Adjektiver står normalt **etter** substantivet og kobles med **artikkelpartikkel**:

Artikkelpartikler

- **i** – hankjønn entall
- **e** – hunkjønn entall
- **të** – flertall (begge kjønn)

Eksempler

- *djal-i i* mirë – den gode gutten
- *vajz-a e* mirë – den gode jenta
- *libra-t e* mirë – de gode bøkene

Gradbøyning

- **Positiv**: i/e mirë (god)
- **Komparativ**: më i/e mirë (bedre)
- **Superlativ**: më i/e miri (best)

Uregelmessige:

- i/e mirë → më i/e mirë → më i/e miri
- i/e keq (dårlig) → më i/e keq → më i/e keqi
- i/e madh (stor) → më i/e madh → më i/e madhi

Verbkonjugasjon

Verbet “å være” (jam)

	Presens	Imperfektum
unë	jam	isha
ti	je	ishe
ai/ajo	ështëë	ishte
ne	jemi	ishim
ju	jeni	ishit
ata/ato	janë	ishin

Verbet “å ha” (kam)

	Presens	Imperfektum
unë	kam	kisha
ti	ke	kishe
ai/ajo	ka	kishte
ne	kemi	kishim
ju	keni	kishit
ata/ato	kanë	kishin

Regelm. verb: punoj (arbeide)

	Presens	Aorist
unë	punoj	punova
ti	punon	punove
ai/ajo	punon	punoi
ne	punojmë	punuam
ju	punoni	punuat
ata/ato	punojnë	punuan

Verbformer

- **Presens:** punoj (jeg arbeider)
- **Imperfektum:** punoja (jeg arbeidet)
- **Aorist:** punova (jeg arbeidet – avsluttet)
- **Perfektum:** kam punuar (jeg har arbeidet)
- **Pluskvampperfektum:** kisha punuar
- **Futurum:** do të punoj (jeg skal arbeide)

Konjunktiv (lidhore)

Brukes etter visse partikler og uttrykk:

- *të* + verb: *Dua të punoj* (Jeg vil arbeide)
- *duhet të* – må: *Duhet të shkosh* (Du må gå)
- *mund të* – kan: *Mund të vij* (Jeg kan komme)

Tallord

Grunntall 1-20

1	një	11	njëmbëdhjetë
2	dy	12	dymbëdhjetë
3	tre	13	trembëdhjetë
4	katër	14	katërmëdhjetë
5	pesë	15	pesëmbëdhjetë
6	gjashtë	16	gjashtëmbëdhjetë
7	shtatë	17	shtatëmbëdhjetë
8	tetë	18	tetëmbëdhjetë
9	nëntë	19	nëntëmbëdhjetë
10	dhjetë	20	njëzet

Større tall

- 30 – tridhjetë
- 40 – dyzet
- 50 – pesëdhjetë
- 100 – njëqind
- 1000 – një mijë

Rekkefølgetall

- i/e parë – første
- i/e dytë – andre
- i/e tretë – tredje
- i/e katërt – fjerde
- i/e pestë – femte

Pronomen

Personlige pronomen

	Nom.	Akk.	Dat.
jeg	unë	mua	mua
du	ti	ty	ty
han	ai	atë	atij
hun	ajo	atë	asaj
vi	ne	ne	neve
dere	ju	ju	juve
de (m)	ata	ata	atyre
de (f)	ato	ato	atyre

Korte objektspronomen

- **më** – meg
- **të** – deg
- **e** – ham/henne
- **na** – oss
- **ju** – dere
- **i/u** – dem

Eksempel: *E shoh* (Jeg ser ham/henne)

Possessive pronomen

- im/ime – min (m/f)
- yt/jote – din
- i tij/e saj – hans/hennes
- ynë/jonë – vår
- juaj/juaja – deres
- i tyre – deres (3. pl.)

Nyttige fraser og uttrykk

Hilsener

- Mirëditë! – God dag!
- Mirëmëngjesi! – God morgen!
- Mirëmbrema! – God kveld!
- Natën e mirë! – God natt!
- Si jeni? / Si je? – Hvordan har du det?
- Jam mirë, faleminderit – Bra, takk
- Mirëupafshim! – Ha det!

Vanlige uttrykk

- Faleminderit – Takk
- S'ka përgjigje / Ju lutem – Vær så god
- Më fal / Më falni – Unnskyld
- Po / Jo – Ja / Nei
- Ndoshta – Kanskje
- Nuk e kuptoj – Jeg forstår ikke
- A flisni anglisht? – Snakker du engelsk?

Meningsuttrykk

- Unë mendoj se... – Jeg tenker at...
- Sipas mendimit tim... – Etter min mening...
- Jam dakord – Jeg er enig
- Nuk jam dakord – Jeg er uenig
- Kam të drejtë – Du har rett
- Është e vërtetë – Det er sant

Tekstbindere

- Së pari..., së dyti... – Først..., for det andre...
- Gjithashtu – Også
- Për më tepër – Dessuten
- Megjithatë – Likevel
- Prandaj – Derfor
- Një fund – Til slutt

Kulturkunnskap

Albania og Kosovo

- Hovedstad Albania: Tirana
- Hovedstad Kosovo: Pristina
- Befolkning: ca. 3 mill. (Albania), 1,8 mill. (Kosovo)
- Språk: Albansk (shqip)
- Valuta: Lek (Albania), Euro (Kosovo)

Dialekter

- **Gegisk** – Nord-Albania, Kosovo, Montenegro
- **Toskisk** – Sør-Albania (standard)

Historie og tradisjon

- Illyrisk opprinnelse
- Osmansk styre 1385–1912
- Uavhengighet 1912
- Kommunisme 1944–1991
- Kosovo selvstendig 2008

Kultur og tradisjoner

- **Besa** – ærespakt, løfte
- **Gjestfrihet** – svært viktig
- **Kanun** – tradisjonelle lover
- **Mat:** Byrek, tavë kosi, flia
- **Musikk:** Polyfoni (UNESCO)

Berømte albanere

- Mor Teresa – nobelprisvinner
- Ismail Kadare – forfatter
- Skanderbeg – nasjonalhelt
- Dua Lipa – artist
- Rita Ora – artist

Preposisjoner**Med akkusativ**

- **në** – i, på, til
- **për** – for
- **me** – med
- **pa** – uten
- **ndër** – mellom, blant
- **nëpër** – gjennom

Med ablativ

- **nga** – fra
- **prej** – fra, av

Eksempler

- Në shtëpi – i huset
- Me mua – med meg
- Pa ty – uten deg
- Nga Tirana – fra Tirana
- Për ty – for deg

Ordstilling**Grunnleggende rekkefølge****SVO** (Subjekt - Verb - Objekt)

Unë lexoj librin. – Jeg leser boken.

Spørsmål

- **A** + utsagn: *A flet shqip?* – Snakker du albansk?
- Spørreord: *Ku? Kur? Si? Pse? Kush? Çfarë?*

Nektelse**Nuk/s'** foran verbet:

Nuk flas shqip. – Jeg snakker ikke albansk.

S'di. – Jeg vet ikke.

Klitika (korte pronomen)

Plasseres før verbet:

E shoh. – Jeg ser ham.

Të dua. – Jeg elsker deg.

Skrivetips**Struktur**

1. **Hyrje** – Innledning
2. **Trupi** – Hoveddel
3. **Përfundim** – Konklusjon

Teksttyper

- **Brev:** I dashur/E dashur..., Me respekt...
- **Fortelling:** Kronologisk, aorist
- **Argumenterende:** Mendoj se..., Si pas meje...

Vanlige feil å unngå

- × Glem ikke bestemthetsendelser
- × Riktig bruk av artikkelpartikler
- × Korrekt kasusbøyning
- × Plassering av klitika
- × Kjønnssamsvar i adjektiv

Muntlig eksamen**Forberedelse**

- Øv på uttale (særlig ë, q, gj, xh)
- Lær vanlige fraser utenat
- Forbered tema på forhånd
- Øv med medelev

Under eksamen

- Snakk tydelig og rolig
- Bruk tekstbindere
- Spør ved behov: *A mund të përsëritni?*
- Vis kulturkunnskap

Nyttige fraser

- Do të flas për... – Jeg vil snakke om...
- Tema ime është... – Temaet mitt er...
- Në fillim... – I begynnelsen...
- Në fund... – Til slutt...
- Faleminderit për vëmendjen – Takk for oppmerksomheten

Viktige verb**Vanlige verb (infinitiv)**

- të jem – å være
- të kem – å ha
- të bëj – å gjøre
- të shkoj – å gå
- të vij – å komme
- të flas – å snakke
- të shkruaj – å skrive
- të lexoj – å lese
- të ha – å spise
- të pi – å drikke
- të dua – å ville/elske
- të marr – å ta
- të jap – å gi
- të di – å vite
- të njoh – å kjenne

Verbet "å gå" (shkoj)

	Presens	Aorist
unë	shkoj	shkova
ti	shkon	shkove
ai/ajo	shkon	shkoi
ne	shkojmë	shkuam
ju	shkoni	shkuat
ata/ato	shkojnë	shkuan

Sjekkliste eksamen

- ☐ Riktig kasusbøyning
- ☐ Bestemthet markert korrekt
- ☐ Artikkelpartikler med adjektiv
- ☐ Verbformer i riktig tid
- ☐ Klitika på rett plass
- ☐ Variert ordforråd
- ☐ Tekstbindere brukt
- ☐ Kulturkunnskap vist
- ☐ Korrekturlest